

Matan - Great Debates in Jewish History, Philosophy, and Halakha The Maimonidean Controversy

4 Phases

1. The First Clash - During Rambam's Life (1180-1204)
 - a. R Samuel Ben Ali (Baghdad)
 - b. RaBad of Posquieres (ראב"ד)
 - c. R. Meir b. Todros ha-Levi Abulafia of Toledo (יד רמה) ["Resurrection Controversy"]
2. Second Clash - 1230-1235 in Europe
 - a. Anti-Maimunists
 - i. R Shlomo Ben Avraham of Montpellier
 - ii. R Yonah of Gerondi (רבינו יונה)
 - iii. R Judah Ben Alfakhar
 - b. Maimunists
 - i. R David Ben Kimhi
 - c. Peacemaker - R Moshe Ben Nachman (רמב"ן)
3. The Third Climax: A Renewed Outbreak of the Controversy in 1288–1290
4. The Fourth and Final Climax: 1300–1306
 - a. R Shlomo Ben Aderet (רשב"א)
 - b. R Abba Mari Astruc ha-Yarḥi
 - c. R Menahem b. Solomon Meiri (המאירי)

Dr. Daniel Silver, Maimonidean Criticism and Controversy

History enjoys its paradoxes. Not the least among these is the unexpected discovery that the Maimonidean Controversy was essentially not a debate over Maimonides. Neither the virtue of the man nor the verity of his specific formulations was at stake. Both attacker and defender praised him. Without exception all homaged his piety and learning, and with few exceptions neither the critics nor the protagonists had read the *Moreh* carefully. The pages of Maimonides' vast and varied literary legacy became a battlefield by virtue of their author's unique genius and unrivaled fame which established him as symbol of an entire cultural matrix. Even in his lifetime Maimonides had become seal and symbol of the many-centuried tradition which in all solemnity had married Greek categories of thought to Hebraic categories of faith. Anti-Maimonideans disapproved the marriage, not the man. Maimonideans applauded the marriage as a fitting union of two high born traditions.

Why Was the Rambam Controversial?

Rambam, Introduction to the Mishneh Torah

40 In our time, severe troubles come one after another, and all are in distress; the wisdom of our sages has disappeared, and the understanding of our discerning men is hidden. Thus, the commentaries, the responses to questions, and the settled laws that the Geonim wrote, which had once seemed clear, have in our times become hard to understand, so that only a few properly understand them. And one hardly needs to mention

the Talmud itself--the Babylonian Talmud, the Jerusalem Talmud, the Sifra, the Sifre, and the Toseftot--which all require a broad mind, a wise soul, and considerable time, before one can correctly know from them what is forbidden or permitted and the other rules of the Torah.

41 For this reason, I, Moshe son of Ribbi Maimon the Sephardi, found that the current situation is unbearable; and so, relying on the help of the Rock blessed be He, I intently studied all these books, for I saw fit to write what can be determined from all of these works in regard to what is forbidden and permitted, and unclean and clean, and the other rules of the Torah: Everything in clear language and terse style, so that the whole Oral Law would become thoroughly known to all, without bringing problems and solutions or differences of view, but rather clear, convincing, and correct statements in accordance with the law drawn from all of these works and commentaries that have appeared from the time of Our Holy Teacher to the present.

42 This is so that all the rules should be accessible to the small and to the great in the rules of each and every commandment and in the rules of the legislations of the sages and prophets: in short, so that a person should need no other work in the World in the rules of any of the laws of Israel; but that this work would collect the entire Oral Law, including the positive legislations, the customs, and the negative legislations enacted from the time of Moshe Our Teacher until the writing of the Talmud, as the Geonim interpreted it for us in all of the works of commentary they wrote after the Talmud. Thus, I have called this work the [Complete] Restatement of the [Oral] Law (Mishneh Torah), for a person reads the Written Law first and then reads this work, and knows from it the entire Oral Law, without needing to read any other book between them.

+/השגת הראב"ד * / ויודע ממנו וכו'. א"א סבר לתקן ולא תיקן כי הוא עזב דרך כל המחברים אשר היו לפניו כי הם הביאו ראיה לדבריהם וכתבו הדברים בשם אומרים והיה לו בזה תועלת גדולה כי פעמים רבות יעלה על לב הדיין לאסור או להתיר וראייתו ממקום אחד ואילו ידע כי יש גדול ממנו הפליג שמועתו לדעת אחרת היה חוזר בו. ועתה לא אדע למה אחזור מקבלתי ומראייתי בשביל חבורו של זה המחבר. אם החולק עלי גדול ממני הרי טוב ואם אני גדול ממנו למה אבטל דעתי מפני דעתו. ועוד כי יש דברים שהגאונים חולקים זה על זה וזה המחבר בירר דברי האחד וכתבם בחיבורו ולמה אסמוך אני על ברירתו והיא לא נראית בעיני ולא אדע החולק עמו אם הוא ראוי לחלוק אם לא. אין זה אלא כל קבל די רוח יתירא ביה: +

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א

הלכה א

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו.

The foundation of all foundations and the pillar of wisdom is to know that there is a Primary Being who brought into being all existence. All the beings of the heavens, the earth, and what is between them came into existence only from the truth of His being.

If one would imagine that He does not exist, no other being could possibly exist.

If one would imagine that none of the entities aside from Him exist, He alone would continue to exist, and the nullification of their [existence] would not nullify His existence, because all the [other] entities require Him and He, blessed be He, does not require them nor any one of them. Therefore, the truth of His [being] does not resemble the truth of any of their [beings].

This is implied by the prophet's statement [[Jeremiah 10:10](#)]: "And God, your Lord, is true" - i.e., He alone is true and no other entity possesses truth that compares to His truth. This is what [is meant by] the Torah's statement [[Deuteronomy 4:35](#)]: "There is nothing else aside from Him" - i.e., aside from Him, there is no true existence like His.

This entity is the God of the world and the Lord of the entire earth. He controls the sphere with infinite and unbounded power. This power [continues] without interruption, because the sphere is constantly revolving, and it is impossible for it to revolve without someone causing it to revolve. [That one is] He, blessed be He, who causes it to revolve without a hand or any [other] corporeal dimension.

The knowledge of this concept is a positive commandment, as [implied by [Exodus 20:2](#)]: "I am God, your Lord...."

Anyone who presumes that there is another god transgresses a negative commandment, as [Exodus 20:3] states: "You shall have no other gods before Me" and denies a fundamental principle [of faith], because this is the great principle [of faith] upon which all depends.

This God is one. He is not two or more, but one, unified in a manner which [surpasses] any unity that is found in the world; i.e., He is not one in the manner of a general category which includes many individual entities, nor one in the way that the body is divided into different portions and dimensions. Rather, He is unified, and there exists no unity similar to His in this world.

If there were many gods, they would have body and form, because like entities are separated from each other only through the circumstances associated with body and form.

Were the Creator to have body and form, He would have limitation and definition, because it is impossible for a body not to be limited. And any entity which itself is limited and defined [possesses] only limited and defined power. Since our God, blessed be His name, possesses unlimited power, as evidenced by the continuous revolution of the sphere, we see that His power is not the power of a body. Since He is not a body, the circumstances associated with bodies that produce division and separation are not relevant to Him. Therefore, it is impossible for Him to be anything other than one.

The knowledge of this concept fulfills a positive commandment, as [implied by Deuteronomy 6:4]: "[Hear, Israel,] God is our Lord, God is one."

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב

The Holy One, blessed be He, recognizes His truth and knows it as it is. He does not know with a knowledge which is external to Him in the way that we know, for ourselves and our knowledge are not one. Rather, the Creator, may He be blessed, He, His knowledge, and His life are one from all sides and corners, in all manners of unity.

Were He to live as life is [usually conceived], or know with a knowledge that is external from Him, there would be many gods, Him, His life, and His knowledge. The matter is not so. Rather, He is one from all sides and corners, in all manners of unity. Thus, you could say, "He is the Knower, He is the Subject of Knowledge, and He is the Knowledge itself." All is one.

This matter is beyond the ability of our mouths to relate, [or our] ears to hear, nor is there [the capacity] within the heart of man to grasp it in its entirety. [In expression of this concept, Genesis 42:15] states: "*chay* (By the life) of Pharaoh" and [Samuel 25:26] states "*chay*, (By the life) of your soul," but [ISamuel, *ibid.*] does not say: "*chay*, (By the life) of God" but *chai Adonai*, "As God lives." [This shows] that the Creator and His life are not two, as are the lives of living beings or the lives of the angels.

Thus, He does not recognize and know the creations in terms of the creations as we know them, but rather He knows them in terms of Himself. Thus, since He knows Himself, He knows everything, for the existence of everything else is dependent on Him.

The concepts that we have mentioned about the subject matter in these two chapters are like a drop from the sea [when compared to] what is necessary to explain this matter. **The explanation of all the fundamental principles of these two chapters is referred to as *Ma'aseh Merkavah*, (lit. "the work of [G-d's] chariot.")** The Sages of the early generations commanded that these matters should not be explained except to a single individual [at a time]. He should be a wise man, who can reach understanding with his [powers of] knowledge. In such an instance, he is given fundamental points, and an outline of the concepts is made known to him. He [is expected to continue to contemplate] until he reaches understanding with his powers of knowledge and knows the ultimate meaning and depth of the concept.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג:ז

חמשה הן הנקראים המינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין.

+/השגת הראב"ד/ והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה. א"א ולמה קרא לזה מין וכמה גדולים וטובים ממנו

הלכו בזו המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות. /השגת הראב"ד/ וכן האומר שאינו לבדו הראשון. א"א כאותו שאמר אלהיכם צייר גדול היה אלא שמצא לו סמנים גדולים תהו ובהו חושך ומים ורוח ובהם עשה מה שעשה. +

רמב"ם הלכות תשובה פרק ח"ב

העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת, הואיל ואין בו גויות אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא דבר מכל הדברים שגופות בני אדם צריכין להן בעולם הזה, ולא יארע דבר בו מן הדברים שמארעין לגופות בעולם הזה, כגון ישיבה ועמידה ושינה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן, כך אמרו חכמים הראשונים העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה ולא תשמיש אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהן ונהנין מזיו השכינה, הרי נתברר לך שאין שם גוף לפי שאין שם אכילה ושתייה, וזה שאמרו צדיקים יושבין דרך חידה אמרו, כלומר הצדיקים מצויין שם בלא עמל ובלא יגיעה, וכן זה שאמרו עטרותיהן בראשיהן כלומר דעת שידעו שבגללה זכו לחיי העולם הבא מצויה עמהן והיא העטרה שלהן כענין שאמר שלמה בעטרה שעטרה לו אמו, והרי הוא אומר ושמחת עולם על ראשם ואין השמחה גוף כדי שתנוח על הראש כך עטרה שאמרו חכמים כאן היא הידיעה, ומהו זה שאמרו נהנין מזיו שכינה שיודעים ומשיגין מאמתת הקדוש ברוך הוא מה שאינם יודעים והם בגוף האפל השפל.

+/השגת הראב"ד/ העוה"ב אין בו גוף. א"א דברי האיש הזה בעיני קרובים למי שאומר אין תחיית המתים לגופות אלא לנשמות בלבד, וחיי ראשי לא היה דעת חז"ל על זה שהרי אמרו כתובות (דף קי"א) עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן ק"ו מחטה וכו' וכן היו מצוין לבניהם (שבת קי"ד) אל תקברוני בכלים לבנים ולא בשחורים שמא אזכה, וכן אמרו (סנהדרין צ"ב) שלא ישבו הצדיקים לעפר אלא עומדין בגוייתם, וכן אמרו (שם /סנהדרין/ צ"א) במומם עומדין ומתרפאין, וכל אלה מוכיחים כי בגוייתם הן עומדין חיים, אבל אפשר שהבורא ישים גוייתם חזקות ובריאות כגוית המלאכים וכגוית אליהו זכור לטוב ויהיו העטרות כמשמען וכפשוטן ולא יהיה משל. +

The Guide to the Perplexed, 2:25

WE do not reject the Eternity of the Universe, because certain passages in Scripture confirm the Creation; for such passages are not more numerous than those in which God is represented as a corporeal being; nor is it impossible or difficult to find for them a suitable interpretation. We might have explained them in the same manner as we did in respect to the Incorporeality of God. We should perhaps have had an easier task in showing that the Scriptural passages referred to are in harmony with the theory of the Eternity of the Universe if we accepted the latter, than we had in explaining the anthropomorphisms in the Bible when we rejected the idea that God is corporeal. For two reasons, however, we have not done so, and have not accepted the Eternity of the Universe. First, the Incorporeality of God has been demonstrated by proof: those passages in the Bible, which in their literal sense contain statements that can be refuted by proof, must and can be interpreted otherwise. **But the Eternity of the Universe has not been proved; a mere argument in favour of a certain theory is not sufficient reason for rejecting the literal meaning of a Biblical text, and explaining it figuratively, when the opposite theory can be supported by an equally good argument.**

Letter of R David Kimchi to R Judah Alfakhar

הנה אנכי יצאתי לשטן
לבני פלג ויקטן
המפליגים על חכמתו
והמקטינים על אמונתו
אשר לא ידעו כל חכמה
ולא ראו כל תבונה
ומי הוא המחזיק בדת הא-ל-
ומחבירה אל החכמה כמוהו

ואתם ראשי בני ישראל לא התעוררתם לקול אשר שמעתם
והחרשתם לגדופו ולגדופנו אנחנו המחזיקים בספריו
ואנכי זקן ושיש וכחי תשש

קמתי כגבור כאיש מלחמות יעיר קנאה
והחרימו ונדו כל קהלות פרובינצ"ה וקטלונ"א וארגו"ן
ועתה היתה מגמת פני אליכם
ונכנסתי פה באביל"ה
וחליתי חולי הקרירות ובעתתני פלצות

Letter of R Judah Alfakhar to Rav David Kimchi

1. יגער יי' בך השטן
2. דוד הוא הקטן
3. מאין תבא המשוט בארץ ומההלך בה
4. לארכה ולרחבה
5. לחרחר ריב ומדון
6. את פני האדון
7. להעיר קנאה במורה הנבוכים
8. אשר הלך חשכים
9. הלא ידעת אם לא שמעת כי מקצת דברי מורה הנבוכים הם בארץ סגר עליהם המדבר
10. ודודם חמק עבר
11. בדברו על עמידת השמש בגבעון ועל פי האתון
12. ועל ליתן נחש עקלתון
13. כי זה במראה הנבואה ודרך משל נראָה
14. וכל הירא את דבר השם ומאמין אמונת שלומי אמוני ישראל ישתומם על המראָה
15. ועבר עליו רוח קנאה
16. לפי שחלק בשגגה על משנה גמורה
17. ערוכה בכל ושמורה
18. עשרה דברים נבראו בין השמשות ובידוע כי כל אלה לא במחתרת המשל כגנב נמָצָאו
19. כי הוא צוה ונבָרָאו
20. ועוד שיש בו לענין הקדמות שאָלו נמצא עליה מופת ברור לארסט"ו בחוק ההגיון ומשפטו
21. היה יכול להוציא מקרא מעשה בראשית מידי פשוטו
22. ופורט על פי הקדמות פרטו
23. כאשר עשה לענין צלם ודמות
24. מפני שמורה פשוטן על הגשמות
25. וכן כל מקרא שיבוא המופת על הפכו
26. אין שומעין לו כדרכו
27. מפני שעה נתיב מהלכו
28. ויפן כה וכה
29. ובידוע שאינו דומה ענין הקדמות לגשמות כלל כי בענין הגשמות יבואו כמה כתובים מכחישים זה את זה, כתוב אחד אומר ויראו את אלקי ישראל וכתוב אחד אומר כי לא יראני האדם. כתוב אחד אומר ועשו לי מקדש ושכנתי, וכתוב אחד אומר הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך. וכיוצא בזה אמרו רז"ל דברה תורה כלשון בני אדם. ותרגם אונקלוס הגר מפי חמשה זקנים וחזו ית יקרא דאלהא דישראל. ותרגם ושכנתי בתוכם ואשרי שכינתי ביניהון וכן כל הדומה להן. מפני שלא נאמר ושכנתי אלא על כבודו של הקב"ה שנאמר לשכון כבוד בארצנו להודיע כי כל הגוים כאין נגדו
324. ולואי הספר הזה לא היה ולא נברא
325. לא מתרגם ולא נקרא
326. מדאגותינו ביום מחר, מזעקת מושל בכסילים
327. יושב תם אוהלים
328. מחשיך עצה במלים
329. ממשל משלים
330. לעמי הארץ ולסכלים
331. למען למוג לב והרבה המכשולים

אגרת הרמב"ן לרבני צרפת

טרם אענה אני שוגג, עוד אדבר ולבי מפני היראה מתמוגג... והנני הקטן בשבטי הדל באלפי, לא אמנע עטי לא אחשוך פי. לובש אימה רתת וזיע כורע על ברכים, קידה על אפים, השתחויה זו פישוט ידים ורגלים... והסירותי מסוה הבושה מעם פני, ואשים דברי רבני צרפת נגד עיני, בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, אשר במ כל תלמיד עולפה.. להשיב קושיות, לרבות הוויות, ולשאול אותיות, ובהקשות על גזירותיהם, ובהשיב על דבריהם, אשאל מה ואיך ולמה. **ורוחי רוח נדיבה, נושבת ממקום אהבה, לא רוח זרה ותלונת מחשבת, רק כשואל אזני למלמדי קשבת, והחפץ בלבי לחבה ושלהבת, פנים מצרבת...** רבותינו הצרפתים, תלמידים אנו ומימיכם אנו שותים, הגיעונו דבריכם ונדון בהם, ואין אנו כחולקים עליהם.. **ועל הדרך הזה ועל הענין אשאל מפני כבודכם, אזין עד תבונתכם, אחרי הדברים והאמת, בראותי עצתכם הטהורה נסכמת, עדתכם הקדושה חותמת, כל ארץ צרפת רבנים ושרים, פנות שבטים, כלם הסכימו לנדות ולהחרים, כל איש אשר ידו ירים, להגות בספר מורה נבוכים וספר מדע, קרנו יגדע, עד אשר יגזזו גניזה עולמית. זה טופס דבריכם מעט מהרבה..**

ולמה קדושי עליין פרשתם לרב הקהילות רשת החרם, לקטוף עוללות ואשכול, להשחית את הכל. כי תתנו הארץ הזאת לבוז ולמשיכת רכושם, ולשאול באלה נפשם. ולא נתתם כבוד להרב הגדול, אשר בנה בתלמוד מגדול, מגדול עוז לשם ה', ומקדש להמוני, המון עם הארצות, העולים בפרצות. ובית תלמודנו השמם, שממות עולם יקומם. בכל גלות החל הזה בספרד ובארץ המערב, ואל המזרח ואל הצבי היה מושיע ורב. כמה נדחי אמונה קבץ, כמה בתי מדרשות רבץ, לכמה רעבי תושיה לחמו נתן מימיו נאמנים, וכמה אפיקורסים ומגלי כנגד תלמודנו פנים השיב בדבריו הנבונים. ואם אתם בחיק אמונה אמונים, שתולים בחצרות הקבלה דשנים ורעננים, הלא תשימו לב ליושבי הקצוות, כי השיב לבצרון אסירי התקוות, ומוכרחי התאוות, השביעם באמונתנו ובקבלתנו נפשות רוות, תחת אשר מלאו כריסם מהבלי היונים והאכילו בטנם הוות, ועלינו בפייהם היה חוטר גאווה, ילעיגו בשפה לנפשות הבוטחות ונשמות המקוות, יניעו ראש לתורה, כי אין טעם לעבירה, ואין ריח למצווה. בדברי תורתנו לא יעמיקו, ובילדי נכרים יספיקו. **ולולי מדברי הרב ומפי ספריו חיו, ונפשם מדשן חכמתו יריו, ובאהלו תעודתו ישליו, כמעט רגליהם נטיו. הלכם גאוני התלמוד הטריח עצמו, והוא כמוכרח ואנוס, לבנות ספר מפי פילוסופי יון שמה לנוס, לרחוק מעל אריסטו וגליאנוס... והנה שם הרב ספריו כתריס בפני פורענות, מגן הוא לחצי קשת בני יון, החוקקים חקקי און, להעלות הטובעים בבור שאונם מטיט היון.**

...הוצאתם עתק מפיהם, דברים הנראין לקנאה ושנאה נאמרין, אסור לשמעם, אף כי לכתבם, ומכל שכן לאמרם. שכתבתם ואמרתם על האיש הקדוש ההוא, אשר בכל גלות צרפת וספרד לא קם כמוהו, המורה יורה, מי כמוהו מורה, ובכל מיני חכמות בקי, משנתו קב ונקי. פערתם פה לבלי חוק, והעתרתם בדברים דנשמעים למרחוק, **באמרכם על הגאון יש לנו גדול ממנו שנעשה צדוקי.** הנה זאת לא צדקתם במענכם, לא דברתם נכונה בעבד ה'.... בתהלת הרב הגדול, במעלת חסידותו, בתוקף אמונתו, בעוצם ענותו, בגדולת יחושו, בנדבת כיסו, במעשיו הנפלאים, במיליו הנוראים, בהיותו ביראת אלהיו דבק וחושק, ובתלמודו נושק, אוהב דברי חכמים ומחבקן, הם מחמד עיני ומחמד לנפשו, עטרת לראשו. אם ראיתם ספריו, אם דקדקתם בחיבוריו, השמעתם אותו מבעט באיסורין, בקלין וחמורין, אם השמיט כל תקנה וגזירה, ולא עשה סייג לתורה, אם העליו עינים מעירוין וידיים, אם שכח עומר בגורן, ועוף וגבינה הנאכלים באפיקורן, הלא החמיר בהן ויותר מן הדין. **לא לכם רבותינו להקל ראש כנגד מזרח. מי הכה הצדוקים אשר היו כגבורים בוסים, מי נתן הבייתוסים לשוטים, הלא הרב ז"ל כי ה' עמו...**

They have filled their belly with the foolishness of the Greeks ... they ... make fun ... of the trusting souls... They did not enter profoundly into the ways of our Torah; the ways of alien children suffice for them. But for the words of [Maimonides], but for the fact that they live out of the mouth of his works ... they would have slipped almost entirely.

It is not only a matter of false spiritual pride and alien culture; it is also a case born of social necessity: God save and guard us, my teachers, from such a fate. Look about and see: is there a pain like our pain? For the sons have been exiled from their fathers' tables; they have defiled themselves with the food of gentiles and the wine of their feasts. They have mixed with them and become used to their deeds ... courtiers have been permitted to study Greek wisdom, to become acquainted with medicine, to learn mathematics and geometry, other knowledge and tricks, so that they make a living in royal courts and palaces....Did he trouble himself for

your sake, you geniuses of the Talmud? He saw himself compelled and constrained to structure a work which would offer refuge from the Greek philosophers.... Have you ever listened to their words, have you ever been misled by their proofs?"

והנני מעיד עלי לפני רבותי שמים וארץ, כי שמענו ממגידי אמת, שבכל ארצות מלכות תימן, קהלות רבות עוסקים בתורה ובמצוות לשמן, והיו מזכירים שם הרב בכל קדיש וקדיש "**בחיכון ובימיכון ובחיי דרבנא משה בן מיימון**", אשר האיר עיניהם בתורה, והעמידן בקרן אורה, לבטל מהן גזירות קשות וכבוד המס, כי היו כטיט חוצות מרמס, ומעליהם עול הרים, ויחלו מעט ממשא מלך ושרים.

וקהלות האלה בשמעם את דברי האלה היוצאת הלא יפרקו עול המורא, ויגלו פנים בתורה, להתריס כנגד רבני צרפת ידברו, ואיש את רעהו יעזורו, לחזק מתנים ולאמץ כח על דברי הרב הגדול, וללומדי ספריו יקראו חזק, והברק כמראה הבזק, לחזק ידיים ולהוסיף ישיבה עוד, ואמץ מאוד. ותעשה התורה כשתי תורות, וכל ישראל שתי חבורות.

והנה אנחנו קבלנו גזירתכם, ונזהר מחרב פיכם, עד תחקרון מילין ותשמעו אמרים נכוחים, כי אין סביבותינו פחים, אין בארצותינו, נודד כנף ומצפץ כנגד קבלתינו, אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו. ואמנם כי מבין ההרים, מרכבה יוצאת אשר בה הסוסים שחורים, וחרב המחלקות בתוכם חזיתי, מעלה עשן כנגדי ראיתי.

...ואתם רבותינו הקדושים, קובלים עליכם פרושים. אם באתם לגדור גדר ולהרים מדרכם מכשול ופוקה, יצא מפיכם צדקה, כי אולי ראיתם צורך השעה, להניח מקום לשלוח דברכם מהר, כאשר הראה אתכם בהר, הוא מגדל מונפיליי"ר המר והנמהר, למה כללתם אותנו עמהם, להכניס ארצנו בגזירת החרם והאלות ההם, ומה לנו ולהם, וגבול נתן ה' בינינו וביניהם. **ואחרי שאין במקומינו מחלוקת ולא שוד ושבר בגבולנו, אין אחריות חרמכם עלינו.**

[Moreh Nevuchim vs Sefer Madda]

והנה קהלתנו חסים על כבוד הרב הגדול ומקנאים לו קנאה גדולה, כבוד תורתו וחסידותו, ואת יקר תפארת גדולתו. לא מהיותנו פוסחים על שתי הסעיפים, לסור מני אורח רבותינו היפים, לפנות אל הבלי הפילוסופים. ואם יעלה על לב מקצתן מגזירתכם, ועל כן ספר המורה ירחיקו, ומבדר בעינינו שפתותיו ידביקו, כי לבם כמחט סדקית, לא ידעו דרכיו ובנתיבותיו לא העמיקו, מה יאמרו **לספר המדע**, והמכתב מכתב אלהים אשר העתיקו, מפתח לספרי הרב ז"ל בתלמוד ומבוא לכל חיבוריו, סופר מצוות ה' עשה ולא תעשה, מלמד לתלמידים כבוד ומורא, בהלכות תלמוד תורה, יורה חטאים דרך בהלכות תשובה, בנחת ושובה, ובלי קושיות והויות, מפיק מרגליות. כי לא מצינו דברי תשובה בתלמוד רק מפורדים ומפוזרים, בין ההלכות וההגדות בלי ברורים, ובכל חיבורי גאונים הראשונים והאחרונים, לא מצאנו אותם עניינים, דרושים לכל חפציהם ומזמנים, כאשר המה מפורשים ומבוארים בספר ההוא המלא בפנינים, המיוחס בספרים מבחוץ ומבפנים. ומחסדכם רבותינו הודיעונו **מה לכם ולספר ההוא, כי תורה היא וללמוד אנו צריכים.**

[Physical Form]

...ואחרים שמעתי אומרים, **שאתם תופשים על ספר המדע באמרו שאין למעלה צורה ותבנית [9]**. ולמה רבותינו תפשתם עליו בדבר הזה, שהרי כל הגאונים בחיבוריהם. וכל חכמינו הקדמונים בפיוטיהם, בספרד ובבבל, יחשבו הנוטה מזה כהולך אחרי ההבל, וקראו הסובר חלוף נרגן מפריד אלוף, ודבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, ומפורש בהגדות ובמדרשים הנעימים והנאהבים, כי עילת כל העילת, יתברך על כל ברכות ותהלות, אין לתארו בגשם ותבנית, ולא ישיגוהו גבולות, ואיכה מקום וגבול יתארהו, והנה השמים ושמי השמים לא יכללהו...סוף דבר הכל נשמע, כי על זאת האמונה אומתינו אומנה, גם לחכמי צרפת אשר אמרתם צרופה, דעתם יפה, מצאנו שכתבו כן בחיבוריהם. וכן ראיתי בחיבור הרב החסיד רבי ש:אליעזר מגרמיזא ז"ל, בספר גדול שחיבר, והגיע לידי ממנו, "שער הסוד והיחוד והאמונה", וכתוב בו בלשון הזה: "ומה ה' אחד, אחד כל אשר בו, אין קצה לחכמתו, אין חקר לתבונתו, וליכולתו אין קצה, וליסודו אין לו התחלה ולא סוף, יוצר הכל, ויודע הכל אמת. אין לו פנים ולא אחור וגובה, כי אין קץ ותכלית לכל אשר יש בו. ואין לו גבול ולא אברים לבורא העולמים. ומה שכתוב בקראים עניינים גשמים, ולא נכתבו כי אם להבין לבני אדם. וכבר הזהירו בתורתנו, שלא נחשוב עליו דמות וצורה, דכתיב ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה..."

לכן רבותינו חושו למניינכם, והוו מתונים בדינכם, החרם יותר, והאלה היוצאת תופר, בתרועת שופר. השמתא במנין אחר תבטל, והנידוי לכל רוח יזרה...ועל עוכסי ספר מורה הנבוכים כתות כתות תשימו יד מוראכם אל פיהם, כי מצות הרב הגדול המחברו, היא לאמר: לא תפרסמהו ולא תפרשהו. וכך אמר בתחלת ספרו: "אני משביע באל ית' לכל הקורא בזה הספר, לבל יבאר ממנו אפילו אות אחת ולא יבאר לזולתו אלא מה שהוא מבואר ומפורש בדברי מי שהקדימני מחכמי תורתנו אשר נקבו בשמות, אך ללמד מה שלא אמר אחר זולתי מגאונינו ז"ל אל ילמדוהו לזולתו" [10], זהו תופס דברי הרב ז"ל.

ואף אתם רבותינו הסכימו עם חכמי פרובינצה וגם אנחנו נצא בעקבותיהם, תחזקו הדבר הזה בחרם...ועוד ראוי לכם להזהיר בנחת את הכל, להניח העסק מכל וכל, ירא שמים ישוב וישקוד על ספר תורה שבכתב, ותורה שבע"פ, כי היא בית חיינו ובזה מעלתנו תגדל, השומע ישמע והחדל יחדל, שאי אפשר לכם להוכיח לכל ישראל להיות חסידים, ובזה נהגו אבות העולם ליסר מזה חכמים גדולים, אף כי למנוע מן ההגיון התלמידים, המתחילים ללמוד.

הכותב לפני כבודכם, כורע לכבוד ומשתחוה למורא, תלמידכם הצעיר אשר לכל מצותכם מזומן, ועמהם נאמן. משה ב"ר נחמן ז"ל.

Dr David Berger, How Did Nahmanides Propose to Resolve the Maimonidean Controversy

What, then, did Nahmanides propose to resolve the Maimonidean controversy? First, the ban on the *Sefer ha-Madda*, which is a wonderful book, must be lifted. Second, the ban on the *Guide*, a ban which currently applies to private as well as public study, must be lifted as well. Third, a ban on group study of the *Guide* should be instituted. Fourth and finally, the study of philosophy should be entirely discouraged, but gently and without a ban.

Read in this fashion, the letter is smooth and clear—but the fourth point remains troubling. Nahmanides had studied Maimonidean philosophy, and he continued to do so. The letter of R. Hai is explicitly directed to a great scholar, and so we cannot easily appeal to special dispensation for exceptional people. I am inclined to think that this provision results in part from the exigencies of the moment and in part from a genuine element in the complex psyche of the author. Nahmanides was of two minds as he struggled with the question of philosophical study. In his own very capable hands, it could be a useful handmaiden of the Torah; for most others, it was fraught with peril. The gentle discouragement of this pursuit—even if applied to scholars—was by no means bad public policy, particularly if it could persuade the Northern Rabbis to withdraw their damaging ban.²⁰

Faced with a major communal crisis, Nahmanides crafted a delicately balanced resolution. Even though the proposal was never implemented in all its details, it may well have been instrumental in helping to defuse a

situation which jeopardized cordial intellectual and communal interaction among the three great centers of European Jewry in the formative period of their relationship. I suspect that the rabbis of Northern France regarded Nahmanides' suggestion as so nuanced that pursuing it would only lead them deeper into the morass. After reading it they decided that they should leave this matter in the hands of the local authorities, and they simply withdrew from the fray, perhaps after a formal revocation of their ban.²¹ In the final analysis, it is more than likely that this was precisely what Nahmanides preferred and precisely what the Jews of Europe needed as they shaped their distinctive cultural and religious profiles aware of one another but driven by diverse instincts and aspirations to produce the rich and varied tapestry of a united and divided people.

Analysis - Worlds Apart

Haim Ben Sasson

Maimonides' works reached Christian Europe, chiefly in the southwest – Spain and Provence – entering a cultural and social climate very different from the one in which they had been created in the Arabic-Islamic

culture of Egypt. As we have seen, Maimonides' authority in the *Mishneh Torah* had been criticized halakhically by Ravad and *Moses ha-Kohen, among others. The Christian Reconquest was proceeding apace in the Iberian peninsula. Mystical tendencies and visionary approaches began to find explicit and strong expression in the developing *Kabbalah of Provence and Spain. Jews everywhere were suffering from the impact of the *Crusades, with martyrdom (**Kiddush ha-Shem*) in their wake. **Maimonides' grand attempt at a synthesis between the Jewish faith and Greek-Arabic Aristotelian philosophy was received with enthusiasm in some circles, mainly of the upper strata of Jewish society, and with horror and dismay in others, imbued with mysticism and dreading the effects of Greek thought on Jewish beliefs.**

Yet in Maimonides' time radical changes were taking place in Jewish communities in Europe. The influence of the Christian environment became more pervasive.

Dr Daniel Silver, Maimonidean Criticism and Controversy

The figure of Solomon which begins to emerge is that of a competent *halachist* and sturdy moralist who was rendered heartsick by the novelties and religious laxity of those who preferred to argue faith than to abide it. Had he provocation? Undoubtedly, although we can name no names. Was there reason for his urgency? Undoubtedly, his was not a quiet age in a quiet province. His was the Provence of the Albigensian Crusade. His Jewish community was under the Church Militant. Such a community, if it were to survive, needed sturdy faith and faithful unity. Basically we have here the opposition of two *Weltanschauungs* rather than of any dialectic between obscurantism and enlightenment. Even Abraham Maimonides sensed as much:

If the books have not reached you how did the vagrant thought occur to you to speak angrily and to shame a sage

(Maimonides) whose universal reverence you must recognize . . . Behold your control is great in matters of permission and prohibition (*halacha*—Talmud), that is your priority. It is consecrated work, but how can you prohibit in an area with which you are not familiar. . . ³⁸

Haim Ben Sasson, The Maimonidean Controversy

The problems of the synthesis between Judaism and other cultures, of the proper content of Jewish education, and of the right way to God—through reason or through mystic union—has remained, though formulations and expressions have changed considerably

WebYeshiva, Rabbi Yitzchak Blau

Furthermore, different communities have varying needs. The rabbis of Northern France lived in a society unexposed to prevailing philosophical trends. They could ignore questions raised by the encounter with Greek and Islamic philosophy. The rabbis of Spain had no such luxury and Rambam provided a model for a Jewish response to Aristotelian thought. At one point, Rambam asks the French rabbis why they included Spain in the purview of their ban (p. 343). Each community must address its particular situation.

Jose Faur, Anti-Maimonidean Demons

The purpose of this paper is to question this truism. In the ancient communities of Syria, Egypt, and Yemen, and throughout North Africa, where Maimonides' works and intellectual tradition reigned supreme, none of the above took place. Why? For reasons having to do more with ideology than scholarship, historians failed to take into consideration the connection between the triumph of the anti-Maimonideans, the rise of Qabbala,⁶ and the decay of Jewish learning and leadership, leading to mass conversions and culminating in the Expulsion of 1492. It may not be superfluous to point out that mass apostasy to Christianity took place *after* not *before* the ban against Maimonides. Nobody cared to notice that apostates of the like of Petrus Alfonsi (twelfth century), Nicholas Donin (thirteenth century) and Pablo Christiani (d. 1274) were all product of the anti-Maimonidean type of schooling.⁷ Elsewhere I proposed that rather than stopping assimilation, the anti-Maimonidean movement (1180-

1240) brought about mass defection from Judaism and the total collapse of Iberian Jewry.⁸

The anti-Maimonidean movement was the effect of assimilation to Christian patterns of thought and feeling, whereby the persecuted adopts the spiritual and psychological apparatus of the persecutor. Persecution creates the "others," in religious terminology, "heretics"—not the other way around.⁹ Responding to a mimetic impulse, the anti-Maimonideans went on a witch-hunt in the pursuit of Jewish "heretics," precisely as Christians had engaged in the persecution of men of the stature of Peter Abelard (1079-1153) and Thomas Aquinas (1224/5-1274). Their source of inspiration were men like Bernard of Clairvaux (1090-1153)—described as the "great detective of heresy" and "the Father of Mysticism"—not the sages of Israel.¹⁰ Take note of the reason given by R. Solomon ibn Adrete (ca. 1235-ca. 1310) for the ban against the Maimonideans. On July 26, 1305, he wrote:

Go into the far away lands inhabited by Canaanites [a code term for "Christians"] and all gentiles! They would condemn them [the Maimonideans] as heretics, even for a single heresy and abomination that they had written in their books . . . and they would tie them up in vine branches and incinerate them till they turn into ashes!¹¹

A mark of the anti-Maimonidean ideology (whereby zeal displaces halakhah) is the sanction of violence as a legitimate means for the implementation of "religion." A strategic decision—with horrendous consequences as of yet not fully explored by historians—was to approach the ecclesiastical authorities to fight Jewish "heretics." The

The Aftermath

Of the burning itself there is little that is certain except that it occurred. David Kimhi, who was sick miles away in Avila at the time, accused Solomon of being the informer and claimed that Solomon had peddled his baggage of lies first to the Franciscans, then to the Dominicans (who, surprisingly, did nothing about it), finally to "the Cardinal" who ordered an investigation and finally confiscation.¹⁴ The Cardinal

Someone, possibly some converted Jew aware of the roiling controversy, denounced the *Moreh* and the *Mada* to a heresy sensitive papal mission, or perhaps a heresy sensitive clergy simply heard of the roiling argument and thought to make the most of it. That the informer was any of the three scholar protagonists of the anti-Maimonidean ban is doubtful. Solomon and his disciples inadvertently prepared a witch's brew, but of the crime itself they were innocent.

כתובה בידי ר' הלל מוירונה תלמידו של רבנו יונה, מספרת על עמדתו של רבו בעקבות שריפת ספרי הרמב"ם:

והרב רבי יונה הגדול מברצלונה זצ"ל היה ראש וקצין על כל הרעות הגדולות שנעשו בצרפת, ואז נמס לבבו ולבב כל עוזריו וקבל עליו ללכת ולהשתטח על קבר רבינו במנין עשרה ולבכות על קברו ז' ימים שימחול לו על אשר מעל בספריו, והודה בפני כל העם ואמר בלשון זה: 'הנני מכה על פני ובוש ומתחרט על אשר פערתי פי נגד רבנו הקדוש הר' משה בן מיימון וספריו, והנני מודה מלב ומנפש ואומר משה ותורתו אמת וכולנו בדאין, ואני מקבל עלי מעכשיו ללכת להשתטח על קברו במנין עשרה וללכת עד קברו ז' ימים ולומר בכל יום: חטאתי לא-להי ישראל ואל רבינו משה אבן מיימון, שדיברתי והעויתי נגד ספריו'.